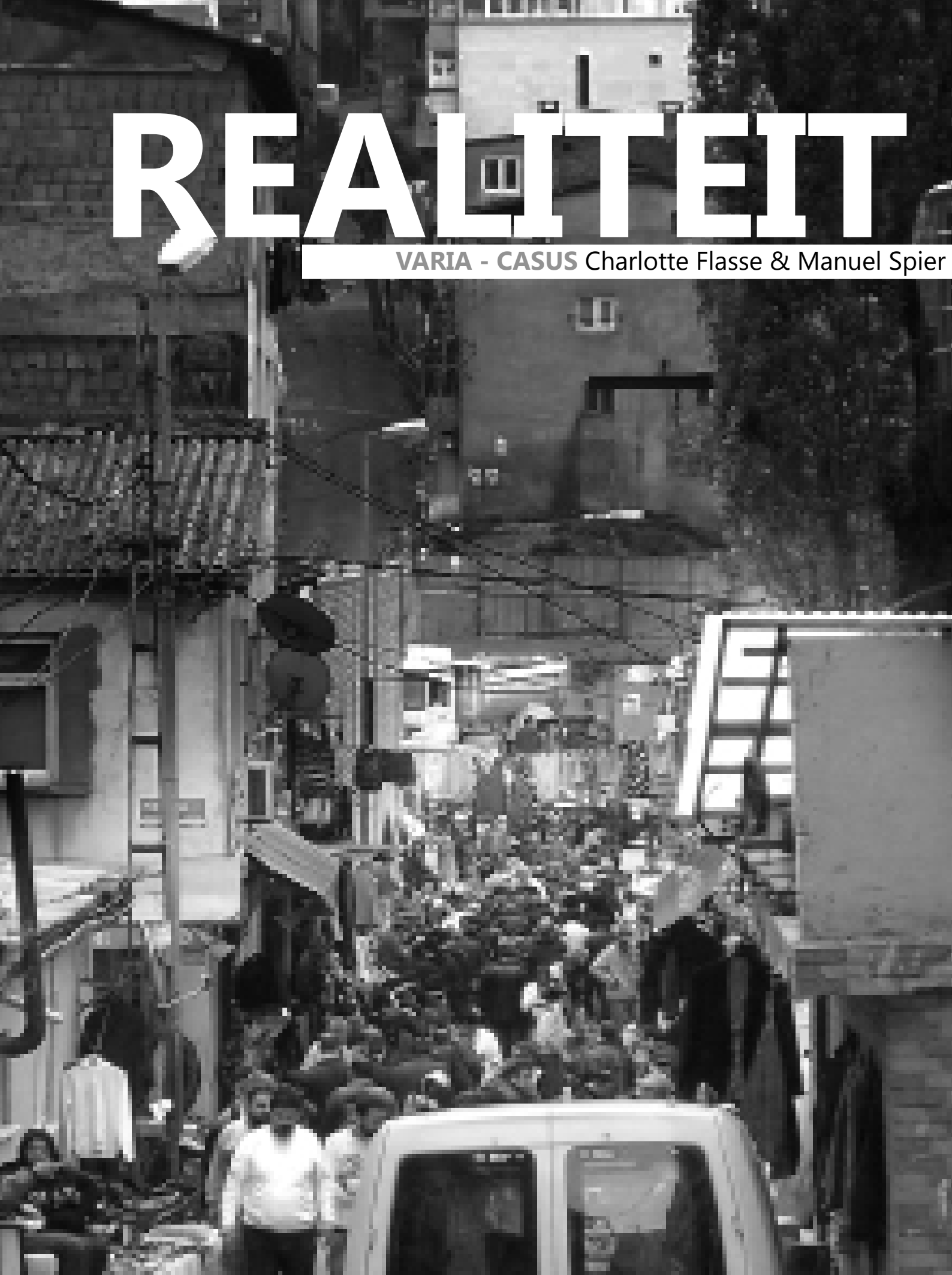

REALITEIT

VARIA - CASUS Charlotte Flasse & Manuel Spier

Syrische vluchtelingen in Istanbul

Naast Libanon en Jordanië heeft ook Turkije te maken met een groter wordende toestroom aan Syrische vluchtelingen. Veel Syrische vluchtelingen reizen door naar diverse Turkse steden in plaats van in de vluchtelingenkampen te blijven. We bekijken in welke situatie de vluchtelingen die in Istanbul belanden terecht komen.

Sinds enkele jaren kent de Syrische bevolking heel moeilijke tijden: niet alleen woedt er sinds 2011 een burgeroorlog, men moet ook de opkomst van de Islamitische Staat (IS) en de gevolgen van die opgang ondergaan. De penibele levensomstandigheden door een gebrek aan basisvoorzieningen, zoals voedsel en gas, maar ook de risico's van de oorlog zelf, dwingen vele Syriërs om te vluchten. Velen vluchten naar vluchtelingenkampen binnen Syrië, maar ook kampen in onder meer Libanon, Jordanië en Turkije kennen een grote toestroom.

Niet alle vluchtelingen eindigen uiteindelijk ook daadwerkelijk in de officiële kampen. Deze zijn namelijk vaak overbevolkt, ontberen essentiële behoeften zoals voedsel of medicijnen, en voorzieningen zoals onderwijs zijn vaak ondermaats. Binnen Turkije proberen velen hun heil te zoeken bij vrienden en/of familie, of een leven op te bouwen in één van de steden die dicht bij de grens liggen, zoals Sanliurfa en Gaziantep, of zelfs verder weg van de grens. Istanbul is één van die steden, al heeft het voor sommigen nog een extra aantrekkingskracht: het wordt door velen beschouwd als een plaats vanwaar de mogelijkheid bestaat om de Europese Unie te kunnen bereiken. Voor Syrische Koerden is het zich vestigen in vluchtelingenkampen bovendien helemaal geen optie: zij worden immers als 'outsiders' gezien door de overige Syriërs, wat hen ervan weerhoudt om zich te settelen in de vluchtelingenkampen. Istanbul is zeker voor hen een gewilde bestemming, vanwege banden met familie en vrienden, en het idee dat hier meer kansen bestaan om een succesvol leven op te bouwen. Ook hopen ze, net als andere vluchtelingen, een graantje te kunnen meepikken van de economische groei die Istanbul meemaakt.

De Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen van de Verenigde Naties (UNHCR) spreekt over een totaal van 3.726.696 Syrische vluchtelingen (2 februari 2015) waarvan 1.552.839 in Turkije verblijven (31 december 2014). Dit aantal ligt in werkelijkheid meer dan waarschijnlijk hoger, omdat niet iedereen correct geregistreerd wordt. Momenteel wordt het aantal Syrische vluchtelingen in Istanbul alleen al geschat op 330.000, waarmee ze zo'n 2,5% van de bevolking van de stad uitmaken. Doordat de Syrische crisis nog niet voorbij is, zal dit aantal alleen maar oplopen. We bekijken welke moeilijkheden Syrische vluchtelingen in Istanbul ondervinden en hoe dit soms tot spanningen met de lokale bevolking leidt.

Wettelijk statuut

Turkije heeft zich naar de Syrische vluchtelingen toe tamelijk verwelkomend opgesteld. Sinds oktober 2011 krijgen ze de 'gaststatus' binnen een tijdelijk beschermingsbeleid. Deze status werd gecreëerd als antwoord op het grote aantal vluchtelingen,

waardoor deze nu eenvoudiger de grens kunnen oversteken. Echter, dit betekent ook dat ze geen recht hebben om permanent in Turkije te verblijven. Daarnaast is sinds april 2014 de 'Wet op buitenlanders en internationale bescherming' in werking getreden, waarmee bescherming en ondersteuning wordt geregeld. Als niet-Europese vluchtelingen worden ze echter niet als normale vluchtelingen erkend, waardoor ze minder vrijheden kennen en ze hun status jaarlijks in plaats van driejaarlijks moeten vernieuwen. In de praktijk worden zaken als voedsel, onderdak, onderwijs, gezondheidszorg en andere basisvoorzieningen geregeld voor de vluchtelingen die in vluchtelingenkampen leven. Een verblijfsvergunning wordt echter niet uitgegeven. Dat weerhoudt veel vluchtelingen er niet van om de kampen te verlaten en ergens anders hun leven proberen op te bouwen.

Werk en uitbuiting

In Turkije hebben Syriërs niet meteen recht op werk. Alleen met geldige identiteitsbewijzen kan men aanspraak maken op werkvergunningen, alhoewel deze lastig te verkrijgen zijn en de procedure gekenmerkt wordt door traagheid. Sommige Syriërs hebben daarom besloten om te bedelen, terwijl anderen illegaal werken in restaurants, fabrieken of bouwplaatsen. Vaak accepteren ze alle soorten banen om zo de basale levensbehoeften zoals voedsel en onderdak te kunnen bekostigen. Veel werkgevers zien deze vluchtelingen ook graag komen, omdat het hen extra werknemers biedt. Echter, door hun illegale tewerkstelling hebben de vluchtelingen geen recht op sociale zekerheden en worden ze bijzonder kwetsbaar voor uitbuiting. Zo worden sommigen onderbetaald, moeten ze veel overwerken en dit voor een loon dat zelfs dan niet voldoende blijkt om de minimale levensbehoeften te kunnen betalen. Naar de autoriteiten of politie gaan is bovendien geen optie door hun illegale status. Werkgevers die wel eerlijke(re) prijzen uitbetalen lopen bovendien zelf het risico op vervolging, aangezien het tewerkstellen van vluchtelingen zonder werk- en verblijfsvergunning illegaal is. Dit alles heeft ook gevolgen voor de lokale bevolking. Waar velen de Syrische vluchtelingen eerst als een welkome hulp zagen, groeit er meer en meer wrevel tussen beide groepen. Immers, door het minder betaalde en vaak informele werk ontstaat er een grotere competitie om banen en worden de lonen voor de Turkse bevolking ongewild omlaag gedreven.

330.000 Syrische vluchtelingen in Istanbul

Gezondheidszorg en onderwijs

Gezondheidszorg voor Syrische vluchtelingen is over het algemeen goed geregeld: Syriërs hebben recht op gratis toegang tot de Turkse gezondheidszorg. Het systeem raakt echter langzaam overbelast door de grote toestroom. Ook voor het organiseren van onderwijs zijn er soortgelijke problemen. Wie beschikt over een verblijfsvergunning kan gebruik maken van de openbare scholen en universiteiten. Mensen zonder vergunning kunnen daarentegen alleen de lessen volgen als 'gast', zonder kans op diploma's. Voor de rest zijn ze aangewezen op informele scholen, opgezet door NGO's en lokale autoriteiten. Deze hebben te kampen met onvoldoende gebouwen en schoolmateriaal en beschikken over te weinig leerkrachten om adequaat onderwijs te kunnen inrichten. Ook hier blijkt de toestroom van leerlingen groter dan het huidige aanbod aankan. Daarbovenop komt een taalbarrière: zowel voor gezondheidszorg als voor onderwijs is kennis van de Turkse taal aangewezen of zelfs noodzakelijk, en veel vluchtelingen ontberen deze kennis.

Wonen en woongebieden

In Istanbul wonen de Syriërs over vrijwel de gehele stad, alhoewel er in sommige locaties sterkere concentraties te vinden zijn. Een deel leeft op pleinen en in parken in het stadscentrum, terwijl anderen wonen in vervuilde woningen zonder minimale voorzieningen als water en elektriciteit. In zulke gebieden kan dit bijdragen aan (verdere) fysieke, sociale en economische achteruitgang.

In het centraal gelegen Yavuz Sinan, nabij de Süleymaniye moskee en de beroemde kruidenbazaar, is ongeveer 95% van de 5000 inwoners van Syrisch-Koerdische afkomstig uit Halep (Aleppo). Ze spreken geen Turks en kozen om hier te wonen wegens reeds bestaande vriendschapsbanden en netwerken. De meesten moeten bedelen om te overleven, anderen werken als vuilnisophaler in de hoop om nuttige, waardevolle en/of recycleerbare artikelen te vinden. Turkse huiseigenaren maken hier vooral misbruik van de illegale status en weinig gewilde positie van de Koerden in de Turkse maatschappij: een kamer met 5 à 6 mensen wordt al gauw voor 50 Turkse lira per dag verhuurd, wat voor velen amper betaalbaar is. Door de armoede in de wijk nemen investeringen af en valt de wijk verder in verval. Dit verval was echter reeds ingezet door de overheid zelf. Door basale voorzieningen als water en elektriciteit uit te schakelen, afvalinzameling te stoppen en andere dergelijke maatregelen werden de oorspronkelijke inwoners weggejaagd. De grondprijs zou daardoor sterk dalen, waarna de overheid het gebied goedkoop kon opkopen en tegen woekerprijzen doorverkopen aan projectontwikkelaars om er nieuwe appartementen en kantoren te bouwen. Door dit proces van speculatie is de kwaliteit van leven en van de huizen tamelijk laag en is de wijk, zonder stromend water, verworpen tot een vuile wijk met veel gezondheidsproblemen. Toeristen vermijden dit gebied nu en de autoriteiten kunnen of willen er weinig meer aan doen.

In een andere buurt vlakbij, in Balat, bestaat de bevolking voor 50% uit Syrische Armenen. Deze wijk kent ook al wat achteruitgang, maar hier worden minder huizen verhuurd aan Syriërs uit angst dat ze de huur niet kunnen betalen.

De spanningen tussen de vluchtelingen en andere inwoners stijgen

Tarlabaşı is een andere centrale wijk en een gekende bestemming voor Syrische vluchtelingen in Istanbul. In 1986 werd de Tarlabaşı Boulevard geopend, maar sindsdien is de kwaliteit van de wijk langzaam achteruit gegaan en werd de wijk vooral een woonwijk voor migranten met lage inkomens. Er bestaan plannen voor stadsvernieuwing, waardoor velen de wijk hebben verlaten. Nu zijn er daarom veel leegstaande gebouwen waar de Syriërs tijdelijke woningen van hebben gemaakt.

Daarnaast zijn er de rijkere Syriërs, die makkelijker goede woningen kunnen huren of zelfs kopen. Dit gebeurt onder meer in het centrale Fatih, in de wijk Sulukule waar eerst Roma woonden maar later luxueuzere stadshuizen zijn verrezen. Dit is echter gebeurd na een eveneens controversiële transformatie met speculatie door de overheid, zoals nu bij Yavuz Sinan. De keuze waar vluchtelingen gaan wonen hangt enerzijds dus af van de connecties die ze al dan niet hebben, anderzijds zijn uiteraard hun (financiële) mogelijkheden heel bepalend.

Lokale interactie

Sinds het begin van de Syrische crisis was de bevolking van Istanbul over het algemeen heel behulpzaam voor de vluchtelingen. Zo werden er verscheidene kleine, plaatselijke organisaties met doel om hen te helpen opgestart. Eén daarvan zijn de Mutfak (gaarkeukens), die door vrijwilligers worden gerund en waar

regelmatig gratis voedsel wordt bereid voor hen die het het meeste nodig hebben. Buurtbewoners en boeren helpen met aanvoer van goederen. Ook wordt er geld gedoneerd aan of gecollecteerd voor de vluchtelingen, of wordt er praktische en logistieke hulp geregeld bij het vinden van werk en onderkomen. Dit systeem komt echter meer en meer onder druk te staan door het groeiende aantal vluchtelingen, waardoor slechts een deel van hen hiermee geholpen wordt. Ook donaties zijn daarom vaker ontoereikend geworden door het groot aantal bedelaars waaronder de beperkte middelen worden verdeeld.

Naast deze kleine, lokale initiatieven bestaan er ook grotere hulporganisaties. De Turkse overheid zelf zorgt voor de distributie van de internationale hulp, samen met de UNHCR en het Rode Kruis. De meeste hulp wordt echter verstrekt in de kampen aan de grens. De mensen elders moeten ofwel voor zichzelf zorgen, ofwel (proberen) aanspraak maken op lokale hulp. Tenslotte bestaan er verscheidene NGO's die hulp verlenen aan specifieke groepen vluchtelingen. Zo is er het Koerdische Göç Der dat vooral Koerdische vluchtelingen helpt met het vinden van een onderkomen, alsook met rechtsbijstand.

De Syrische vluchtelingenstroom naar Istanbul houdt momenteel niet op en de lokale organisaties kunnen de stroom steeds minder goed aan. De spanningen tussen de vluchtelingen en andere inwoners stijgen omdat vluchtelingen niet alleen voor concurrentie op de arbeidsmarkt zorgen, maar evengoed de mogelijkheden niet hebben om zorg te dragen voor de wijken waar ze wonen en het vele bedelen bij lokale inwoners vaker irritatie begint op te roepen.

Toekomst

Hoewel er oorspronkelijk werd uitgegaan van een tamelijk korte duur van de crisis is het ondertussen duidelijk dat de Syriërs niet snel zullen kunnen terugkeren. Ook de plannen van de Turkse overheid waren eigenlijk vooral gericht op de korte termijn. Langzaamaan komt er meer wetgeving die langere bescherming biedt voor de vluchtelingen en die toegang tot de arbeidsmarkt veel eenvoudiger moet maken in de hoop de crisis binnen Turkije minder ernstig te maken. Tevens zou dit de integratie moeten bevorderen. Voor vele vluchtelingen is dit immers (nog) geen issue of prioriteit doordat zij, deels omwille van het gebrek aan arbeidskansen, hard bezig zijn met het overleven zonder middelen, al dan niet op een legale wijze.

Verder ziet het er naar uit dat er nog meer vluchtelingen komen. Met de recente complicaties rond IS, waarvan de bombardementen onderdeel zijn, is de situatie nog verre van stabiel en vluchten steeds meer mensen noodgedwongen weg. In de drie weken rond de belegering van Kobane zijn er 50.000 mensen naar Turkije gevlucht, wat evenveel is als in de maanden maart tot mei van 2014 tezamen. Omdat de meesten niet bij de grenskampen blijven maar verder trekken zullen de hulporganisaties en de Turkse overheid alle zeilen moeten bijzetten om deze groep mensen steun te kunnen bieden.

Literatuurselectie

- AFAD (2013) Syrian Refugees in Turkey, 2013. Republic of Turkey: Prime Ministry Disaster and Emergency Management Presidency.
- Amnesty International (2014) Struggling to survive: Refugees from Syria in Turkey. Beschikbaar via: <https://www.amnesty.nl/>
- Diñçer, O.B., V. Federici, S. Karaca, K. Kirişçi & E.O. Çarmıklı (2013) Turkey and Syrian refugees: The Limits of hospitality. Beschikbaar via: <http://www.brookings.edu/>
- UNHCR (2014) Syria regional refugee response. Beschikbaar via: <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>

Charlotte Flasse (cflasse@gmail.com) en Manuel Spier (manuel@imaginemecomplexly.com) volgen beiden de inter-universitaire master in Geography aan de KU Leuven en de Vrije Universiteit Brussel.